
Zbornik za umetnostno zgodovino

Archives d'histoire de l'art

Art History Journal

Izhaja od / Publié depuis / Published Since 1921

Nova vrsta / Nouvelle série / New Series LIX

Ljubljana 2023

ZBORNIK ZA UMETNOSTNO ZGODOVINO N.S. LIX/2023

Izdalo in založilo / Published by

SLOVENSKO UMETNOSTNOZGODOVINSKO DRUŠTVO, LJUBLJANA
C/O FILOZOFSKA FAKULTETA UNIVERZE V LJUBLJANI
ODDELEK ZA UMETNOSTNO ZGODOVINO, AŠKERČEVA 2
SI – 1101 LJUBLJANA, SLOVENIJA

Uredniški odbor / Editorial Board

KATRA MEKE, glavna in odgovorna urednica / Editor in Chief
KATARINA ŠMID, urednica tekoče številke / Editor of the Current Volume
NEŽA ČEBRON LIPOVEC, **NATAŠA IVANOVIČ**, **MATEJ KLEMENČIČ**,
FRANCI LAZARINI, **HELENA SERAŽIN**, **KATARINA ŠMID**, **SAMO ŠTEFANAC**

Mednarodni svetovalni odbor / International Advisory Board

LINDA BOREAN, **FRANCESCO CAGLIOTI**, **NINA KUDIŠ**, **VLADIMIR MARKOVIČ**,
INGEBORG SCHEMPER SPARHOLZ, **CARL BRANDON STREHLKE**

Tehnična urednica / Production Editor

SARA TURK

Lektoriranje / Language Editing

KATJA KRIŽNIK JERAJ (SLOVENŠČINA), **JOSH ROCCHIO** (ANGLEŠČINA),
ANA VIDRIH GREGORIČ (ITALIJANŠČINA)

Oblikovanje in postavitev / Design and Typesetting

STUDIOBOTAS

Tisk / Printing

TISKARNA KNJIGOVEZNICA RADOVLJICA

Naklada / Number of Copies Printed

300 IZVODOV

Indeksirano v / Indexed by

BHA, **FRANCIS**, **SCOPUS**

© **SLOVENSKO UMETNOSTNOZGODOVINSKO DRUŠTVO**, 2023

ZA AVTORSKE PRAVICE REPRODUKCIJ ODGOVARJAJO AVTORJI OBJAVLJENIH
PRISPEVKOV.

ISSN 0351-224X

ZBORNIK ZA UMETNOSTNO ZGODOVINO JE DEL PROGRAMA SLOVENSKEGA
UMETNOSTNOZGODOVINSKEGA DRUŠTVA, KI GA SOFINANCIRA MINISTRSTVO
ZA KULTURO REPUBLIKE SLOVENIJE. IZHAJA OB FINANČNI PODPORI
JAVNE AGENCIJE ZA RAZISKOVALNO DEJAVNOST REPUBLIKE SLOVENIJE.

Kazalo / Contents

RAZPRAVE IN ČLANKI / ESSAYS AND ARTICLES

TOMISLAV VIGNJEVIĆ

- Od spomina na ustoličenje koroških vojvod do »kraljestva Sklavanije«. O nekaterih grbih slovenskih dežel v umetninah, povezanih z Maksimilijanom I. 9
- From the Commemoration of the Carinthian Dukes' Enthronement to the „Kingdom of Sclavania“. On Some Coats of Arms from the Slovene Lands in Artworks Related to Maximilian I*
-

MATEVŽ REMŠKAR

- Grafične predloge v delavnici Mojstra Trbojske Marije 25
- Graphic Sources in the Workshop of the Master of the Trboje Madonna*
-

IVANA TOMAS, PREDRAG MARKOVIĆ

- New Insights about the Gothic Chapel of St Jacob (Virgin Mary) on Očura 47
- Nov razmislek o gotski (Marijini) kapeli sv. Jakoba na Očuri*
-

TIM MAVRIČ

- Poskus opredelitve arhitekturnega razvoja palače Barbabianca v Kopru 79
- An Attempt to Define the Architectural Development of the Barbabianca Palace in Koper*
-

STANKO KOKOLE

- Herodotove zgodbe in zagonetno »Venerino slavje« 103
- Franca Kavčiča
- The Histories of Herodotus and the Enigmatic "Feast of Venus" by Franc Kavčič (Francesco/Franz Caucig)*
-

MIHA VALANT	
Four "Sensationsbilder" in Ljubljana <i>Štiri "Sensationsbilder" v Ljubljani</i>	119
MATEJA BREŠČAK	
Nagrobnik Janu Legu kiparja Svetoslava Peruzzija v Pragi <i>The Headstone for Jan Lego's Grave in Prague by Sculptor Svetoslav Peruzzi</i>	145
BRIGITA JENKO	
Pripravljalna slika za spomenik Nazariu Sauru v Kopru. Neznano delo Uga Flumianija <i>Dipinto preparatorio per il monumento a Nazario Sauro a Capodistria. Opera sconosciuta di Ugo Flumiani</i>	163
FRANCI LAZARINI	
Načrt Eda Mihevca za prenovo Ljubljanskega gradu <i>Edo Mihevc's Plan for the Renovation of Ljubljana Castle</i>	191

Nagrobnik Janu Legu kiparja Svetoslava Peruzzija v Pragi

MATEJA BREŠČAK

Temeljni monografski članek o kiparju Svetoslavu Peruzziju je objavila Bojana Hudaless-Kori leta 1970 v *Zborniku za umetnostno zgodovino*.¹ V kiparjevo ljubljansko obdobje, v čas nastanka nedokončane marmorne glave *Češke deklice* in izklesanih marmornih figur matere in otroka za mavzolej Frana Jurca na postojnskem pokopališču (ok. 1908), je avtorica umestila Peruzzijev osnutek za nagrobnik Jana Lega, vendar ga v katalogu kiparjevih del ob koncu članka ni navedla. V edini njegovi omembi v besedilu pravi: »V istem času je izdelal osnutek za nagrobnik Jana Lega, Čeha, ki je bil velik prijatelj Slovencev in zlasti slovenskih dijakov. Spomenik so postavili v Pragi.«²

Spomenik za Jana Lega je naveden med Peruzzijevimi deli v *Slovenskem biografskem leksikonu*,³ je nedatiran in omenjen skupaj s celopostavnima figurama za Jurčev mavzolej v Postojni ter z Bambergovim (1848–1934) portretom (1907). Viktor Steska in France Stelè sta nastanek dela opredelila v čas po izdelanem osnutku, a nikoli postavljenem Gregorčičevem nagrobniku, ko je kipar v Ljubljani napravil več portretov ter realiziral nagrobnik za Lundra in Adamiča. Delo je kipar izdelal v času bivanja v Ljubljani po vrnitvi z Dunaja (1906), kakor je sam povedal za časopis *Jutro*: »V Ljubljani sem napravil tačas še več drugih del, predvsem večje število portretov ter figuro iz marmorja za Jurcev mavzolej v Postojni in nekaj kompozicij. Izvršil sem tudi spomenik za prijatelja Slovencev Jana Lega v Pragi. [...]«⁴ Jan

¹ Bojana HUDALES-KORI, Kipar Svetoslav Peruzzi, *Zbornik za umetnostno zgodovino*, n. v. VIII, 1970, pp. 165–199.

² HUDALES-KORI 1970, cit. n. 1, p. 183.

³ Viktor STESKA – France STELÈ, s. v. Peruzzi, Svitoslav, *Slovenski biografski leksikon*. 6, Mrkun–Peterlin (ed. Franc Ksaver Lukman), Ljubljana 1935, pp. 312–313. V *Enciklopediji Slovenije* delo pod geslom Peruzzi, Svetoslav ni omenjeno.

⁴ St. K., Pri kiparju Peruzziju, *Jutro*, VI/201 [30. 8.], 1925, p. 18. V ljubljanski čas je nagrobnik postavil tudi Karel Dobida: »V Ljubljani je izdelal še v tem času nagrobnik češkemu prijatelju Slovencev, Janu Legu v Pragi.« – Karel DOBIDA, Slovenski kipar Svetoslav M. Peruzzi, *Mladika*, XIV/7, 1933, p. 275.

Vaclav Lego je umrl 17. septembra 1906 v Pragi, zato lahko postavitve nagrobnika datiramo v konec leta 1906 oziroma v leto 1907. Nagrobni spomenik so »z veliko udeležbo slovenskih gostov« javno odkrili šele 29. junija 1911,⁵ iz česar lahko sklepamo, da je bil relief na nagrobno stelo vključen štiri leta po zasnovi.

Jan Lego (1833–1906), začetnik češko-slovenske vzajemnosti, se je rodil 14. septembra 1833 v Lhoti pri Zbirovu na Češkem, severnozahodno od Plzna.⁶ Po končani gimnaziji v Plznu (1851) in službovanju v rudarskih uradih v Zbirovu, je prišel na Kranjsko,⁷ kjer je 1. julija 1857 nastopil službo pri okrajnem sodnem uradu v Kamniku in naslednje leto pri deželni vladi v pisarni grofa Gustava Chorinskega v Ljubljani.⁸ Leta 1860 je šel v Trst v službo v deželno vlado in kmalu nato v morinarico. Iz Trsta je bil dve leti pozneje prestavljen na Dunaj na pomorsko ministrstvo.⁹ Po začasnem bolniškem pokoju (1869–1872) je bil leta 1872 poklican v službo k arzenalu v Pulju, zatem pa se je za stalno vrnil na Češko. V Pragi je leta 1875 nastopil službo kot kustos bakrorezov in muzikalij v Muzeju češkega kraljestva.¹⁰

Že v času bivanja v Kamniku se je naučil slovenščine,¹¹ v Ljubljani je vstopil v filharmonično društvo in bil poleg nekaterih drugih gonilna sila gibanja,¹² ki je prispevalo k ustanovitvi Glasbene Matice. Lego je ljubiteljsko raziskoval slovensko glasbeno preteklost, sodeloval pri razvoju glasbene produkcije na Slovenskem

⁵ Slovinskému konsulu Janu V. Legovi, *Zvon*, XLII/12, 1912, p. 668.

⁶ V literaturi se marsikje ponavlja napačna letnica rojstva, 1832, npr. SOLOVEJ, Jan Lego, *Učiteljski tovariš*, XLIII/26 [10. 9.], 1903, p. 207. Na nagrobniku je vklesana letnica rojstva 1833.

⁷ »Na Kranjsko je prišel Lego po posredovanju svojega prijatelja A. Nedveda, horoviškega rojaka, ki je postal pravkar dirigent filharmoničnega društva v Ljubljani.« SOLOVEJ 1903, cit. n. 6, p. 208.

⁸ »Legovi kolegi so bili seveda vsi strogo nemškega mišljenja in nazivali so ga navadno s ‚tujcem‘.« Jan Lego, *Učiteljski tovariš*, XLVI/39 [28. 9.], 1906, p. 349.

⁹ V literaturi se pojavlja tudi podatek, da je bil na Dunaj premeščen že konec leta 1860. SOLOVEJ, Jan Lego, *Učiteljski tovariš*, XLIII/27 [20. 9.], 1903, p. 215.

¹⁰ Avgust PIRJEVEC, s. v. Lego, Jan V., *Slovenski biografski leksikon. 4, Kocen – Lužar* (ed. Franc Ksaver Lukman et al.), Ljubljana 1932, p. 631.

¹¹ O Janu Legu in Kamniku piše Zora TORKAR, Kamniški Čehi in Jan Lego, *Kamniški zbornik*, XV, 2000, pp. 45–54.

¹² »Kot glasben Čeh je vstopil v moški zbor filharmoničnega društva ter tu uvidel, da Slovenci vkljub svoji veliki glasbeni nadarjenosti in ljubezni do petja nimajo doslej nikake skladbe za moški zbor. Nabral je torej 1. 1859. med svojimi slovenskimi tovariši moškega zbora 19 gld., katere je oddal dr. Bleiweis, uredniku ‚Novic‘, da bi razpisal nagrado za najlepši moški zbor, kar je mogel napraviti dr. Bleiweis zaradi neprijaznih tedanjih političnih razmer šele 1. 1862. Dobil je prvo nagrado za skladbo ‚Kdo je mar‘ Kašpar Mašek, rodом Čeh, organist v stolnici, drugo nagrado pa dr. Benjamin Ipavic.« SOLOVEJ 1903, cit. n. 9, 1903, p. 215.

 1. Jan Lego

in bil med soustanovitelji organizacijskih oblik slovenskega glasbenega življenja.¹³ V Trstu je ustanovil pevsko društvo in bil njegov pevovodja. Prav tako je bila njegova zasluga ustanovitev slovanske narodne čitalnice v Trstu.¹⁴ Na njegovo pobudo se je začelo markiranje slovenskih planinskih poti, sodeloval je pri ustanovitvah

¹³ O stikih Jana Lega s slovensko glasbo piše Dragotin CVETKO, Stiki Jana Lega s slovensko glasbo, *Naša sodobnost*, III/10, 1955, pp. 916–1084.

¹⁴ J. TOMAN, Jan V. Lego, *Učiteljski tovariš*, VI/35 [16. 3.], 1895, p. 103.

slovenskega¹⁵ in češkega planinskega društva in spodbujal Čehe za obiskovanje naših planin.¹⁶ Ob Legovi sedemdesetletnici so o tej njegovi odločitvi zapisali: »Začenja se pa sledeča doba njegovega življenja, čas njegovega delovanja za Slovence med Čehi, z onim letom, ko je stopil prvič na Triglav. Krasen dan je bil, ko sta stala s pokojnim jeseniškim učiteljem Bernardom vrhu našega orjaka, [...], rodila se je misel, ustanovitve društva, ki bi pokazalo ljudem ob njegovem vznožju, koliko božanske, veličastno-grozne lepote imajo okrog sebe. A obenem se je rodila misel, seznaniti svojce Čehe s temi krasotami in z rodod, ki je zrastel na teh tleh, pomagati njemu zopet kvišku, a sebi krepiti duha in telo tu za nadaljevanje dela.«¹⁷ Lego si je odtlej vestno prizadeval za poglobljanje češko-slovenskih stikov, v slovenskih časopisih poročal o Čehih in obratno.

Njegovi stiki s pomembnimi osebnostmi iz slovenskega političnega in kulturnega življenja so vidno prispevali k utrjevanju češko-slovenskih povezav.¹⁸ Zlasti pa si je Lego prizadeval za zblíževanje prosvete in izobraževanja. Slovenskemu učiteljstvu je leta 1890 svetoval potovanja na Češko in izmenjave slovenskega in češkega učiteljstva, kajti »češki učitelj išče v svojem slovenskem kolegi ljubega tovariša, kateri ga v vseh mestnih in krajevnih znamenitostih ter drugih razmerah postrežljivo pouči«.¹⁹ Prispevke o Legu so objavljali v *Učiteljskem tovarišu*.²⁰ Bil je učiteljev sin in učitelj-prostovoljec, saj je v Pragi prostovoljno poučeval sloven-

¹⁵ »V ta namen je prosil tedanjega starosto ljubljanskega Sokola, sedanjega župana Hribarja, da naj bi izkušal v sokolstvu delati za tem, da bi se v njegovi sredi osnoval planinski odbor, čegar namen bi bil zaznamovanje potov po slovenskih planinah s slovenskimi znamenji ter na tak način preprečiti nemškemu 'Alpenvereinu', polastovati se slovenskih gorskih velikanov, kratkomalo, da bi bilo ohranjeno slovenskim planinam slovensko lice. To se je po Hribarjevem prizadevanju tudi uresničilo, in tako je nastalo iz onega planinskega odbora ljubljanskega Sokola sedanje samostojno 'Planinsko društvo'« SOLOVEJ, Jan Lego, *Učiteljski tovariš*, XLIII/28 [1. 10.], 1903, p. 223.

¹⁶ »To Legovo delovanje vedlo je tudi k ustanovitvi podružnice 'Slovenskega planinskega društva' v Pragi in k zidavi češke koče na Jezerskem, ki je dvojice desetletij bilo postalo prava češka poletna kolonija.« IVAN HRIBAR, *Moji spomini*, 1, Ljubljana 1983, pp. 185–186.

¹⁷ SOLOVEJ 1903 cit. n. 9, p. 216.

¹⁸ V Rokopisnem oddelku NUK je hranjena Legova korespondenca med drugimi s Franom Levstikom, Janezom Trdino, Ivanom Hribarjem, Antonom Aškercem, Franom Levcem, Franom Vidicem. Narodna in univerzitetna knjižnica (NUK), Ms 491, Ms 577, Ms 598, Ms 604, Ms 972, Ms 1409, Ms 1834.

¹⁹ JAN LEGO, Cenjenemu slovenskemu učiteljstvu, *Učiteljski tovariš*, XXX/19 [1. 4.], 1890, pp. 99–101.

²⁰ J. TOMAN, Jan V. Lego, *Učiteljski tovariš*, XXXV/6 [16. 3.], 1895, pp. 101–103; J. TOMAN, Jan V. Lego, *Učiteljski tovariš*, XXXV/7 [1. 4.], 1895, pp. 123–125. Urednik *Učiteljskega tovariša* je bil Legov prijatelj iz časa njegovega bivanja v Kamniku, učitelj na dekliški šoli Matej Močnik. Glej SOLOVEJ 1903, cit. n. 6, p. 208.

2. Nagrobnik Jana Lega. Praga, pokopališče Olšanské hřbitovy

ski in srbsko-hrvaški jezik, skrbel je za podporo slovenskih dijakov v Pragi in jih tudi sam gmotno podpiral.²¹

Leta 1892 je v *Ljubljanskem zvonu* objavljajal prispevke o češki književnosti, kakor je sam zapisal zato, »ker v narodnopolitiškem oziru morda nikjer ni takšne analo-gije, kakeršna je sedaj med narodom slovenskim in češkim«. ²² Da je bil Jan Lego tudi podpornik slovenskih dijakov, priča podatek, da je njegovo ime navedeno med darovalci sredstev za novozgrajeno gimnazijsko poslopje v Kranju leta 1897.²³ Gimnaziji v Kranju je pozneje podaril rudninsko zbirko.²⁴ Pisatelj in publicist Ivan Lah (1881–1938) pa je v svojih spominih zabeležil, kako je Lego (leta 1903) sloven-ske študente v Pragi »v nedeljo vabil v svoj skromni, a gostoljubni dom.«²⁵

Ob Legovi sedemdesetletnici so bile kar tri številke *Učiteljskega tovariša* po-svečene »prijatelju slovenskega učiteljstva in šolstva«. ²⁶ V njih je bilo natančno opisano njegovo življenje in zasluge za slovenski narod. V *Zvončku* so zapisali, da bo večno živel v srcih poštenih Slovencev, ki priznavajo njegove zasluge in so mu zanje hvaležni.²⁷ Lego je bil vseskozi v tesnih stikih med drugimi z županom Iva-nom Hribarjem (1851–1941) in pesnikoma Simonom Gregorčičem (1844–1906) in Antonom Aškercem (1856–1912). Slednji se je jubilanu poklonil v *Ljubljanskem zvonu* s spomini na svoj prvi obisk v Pragi poleti 1885, ko ga je Lego sprejel in na njegovo začudenje nagovoril po slovensko. Aškerc je Legovo delovanje opisal ta-kole: »Jan Lego ni zamudil nobene prilike, da ne bi seznanjal Čehov z življenjem Jugoslovanov, zlasti nas Slovencev. V kateremkoli češkem društvu je v Pragi kdaj stopil na govorniški oder, vselej je govoril o nas, o lepoti naše zemlje, o naši zgo-dovini, naših zaslužnih možeh, o naši literaturi in o naših borbah za obstoj.«²⁸

²¹ Redno je bil naročen na slovenske časopise, zbirke čeških knjig pa je pošiljal dekliški šoli v Lju-bljani. Prav tako se je zavzemal za razvoj prirodoslovnega pouka na slovenskih ljudskih šolah in jim kot učila pošiljal rudnine in pri nas neznano kamenje, ki jih je po čeških zemljah nabiral sam. Po njegovi zaslugi je prišel marsikateri kos čeških rudnin k nam. SOLOVEJ 1903, cit. n. 15, p. 223; Jan Lego, *Učiteljski tovariš*, XLVI/39 [28. 9.], 1906, p. 350.

²² Jan Vaclav LEGO, Češka književnost, *Ljubljanski zvon*, XII/1, 1892, p. 51. (pp. 51–53, 115–117, 186–188, 761–763).

²³ Zgodovinski arhiv Ljubljana (ZAL), SI_ZAL_KRA/0002, Občina Kranj, t. e. 4205, p. e. 267.

²⁴ TORKAR 2000, cit. n. 11, p. 52.

²⁵ Ivan LAH, *Knjiga spominov. Ječe – Moja pot – Dan 1914*, Ljubljana 1925, p. 25.

²⁶ SOLOVEJ 1903, cit. n. 6, pp. 207–209; SOLOVEJ 1903, cit. n. 9, pp. 215–216; SOLOVEJ 1903, cit. n. 15, pp. 223–225.

²⁷ Ladislav OGOREK, Jan Lego. Ob njegovi sedemdesetletnici, *Zvonček*, IV/9 [1. 9.], 1903, pp. 198–200.

²⁸ Anton AŠKERC, Jan Lego. Ob sedemdesetletnici njegovega rojstnega dne, *Ljubljanski zvon*, XXIII/11, 1903, p. 619.

3. Svetoslav Peruzzi, Nagrobni relief Janu Legu. Praga, pokopališče Olšanské hřbitovy

Župan Ivan Hribar je v spominih zapisal, da je bil Lego med prvimi, ki je navdušeno pozdravil začetek izdajanja revije *Slovan* leta 1884 ter da mu je bil s svojim utrjevanjem prijateljstev med češkim in slovenskim narodom vseskozi v neprecenljivo pomoč.²⁹

Ob Legovi smrti v Pragi so se v slovenskih glasilih ponovno zvrstili članki z izrazi hvaležnosti plemenitemu prijatelju Slovencev.³⁰ Obširnejši življenjepis so objavili v *Učiteljskem tovarišu* ter ga sklenili z besedami: »Lahko rečemo, da je z Janom Legom legel v grob mož, ki je žrtvoval vse svoje življenje českoslo-

²⁹ HRIBAR 1983, cit. n. 16, p. 184. O Legovem delovanju za Slovence piše Ivan Hribar v svojih spominih na pp. 184–193.

³⁰ Med drugimi: Jan Lego, *Zvonček*, VII/10 [1. 10.], 1906, p. 239; Fran ILEŠIČ, Jan Lego, *Ljubljanski zvon*, XXVI/11, 1906, p. 638.

4. Svetoslav Peruzzi, Nagrobni relief Janu Legu. Praga, pokopališče Olšanské hřbitovy

venskemu pobratimstvu in ki je ovenčal svoje življenje z blagimi, neminljivimi dejanji.«³¹

Temeljni članek, ki obravnava nagrobno plastiko slovenskih akademskih kiparjev okrog leta 1900, je objavila Sonja Žitko v *Zborniku za umetnostno zgodovino* leta 1997.³² V njem je med drugimi predstavila tudi nagrobne spomenike kiparja Svetoslava Peruzzija (1881–1936). Njegovega spomenika Janu Legu v članku ne omenja, izčrpno pa obravnava njegova dela, ki so nastala sočasno z naročilom za Legov nagrobnik, in sicer izbrani osnutek za postavitev nagrobnega spomenika pesniku Simonu Gregorčiču kmalu po njegovi smrti konec leta 1906. V letih 1908 do 1909 je datirana nagrobna plastika za mavzolej Frana Jurca (1845–1926) na postojnskem pokopališču. Leta 1908 je Peruzzi prejel naročilo za nagrobnik septembrskih žrtev, Ivana Adamiča (1893–1908) in Rudolfa Lundra (1886–1908), ki so ga postavili na ljubljanskih Žalah šele leta 1933, po selitvi v Split pa leta 1913 za nagrobnik pesniku Antonu Medvedu (1869–1910) na kamniškem pokopališču.³³ Ob izbruhu prve svetovne vojne so Peruzzija vpoklicali v Judenburg. Tam je zasnoval spomenik v počastitev padlim vojakom 17. pehotnega polka »kranjskih Janezov« (1916), ki ga je po Peruzzijevi odpustitvi iz vojske dokončal Lojze Dolinar.

Kipar Svetoslav Peruzzi je še v času študija na dunajski akademiji pri profesorju Hansu Bitterlichu na natečaju v domovini prejel prvo nagrado za osnutek z geslom »Poklonitev« in nato naročilo za spomenik cesarju Francu Jožefu I.³⁴ Leta 1903 zasnovano delo so leta 1908 odkrili pred ljubljansko sodno palačo. Poželo je pozitivne kritike in bilo deležno vsesplošnega odobravajočega sprejema.

Dela Svetoslava Peruzzija,³⁵ ki je sicer svojo umetniško moč in večino najraje izražal v marmorju in klasicistično zglašeni modelaciji, zaznamuje umirjen realistični ton s pridihom secesijske poetike. Peruzzi jev plitvi relief *Ljubimo se, ne vdaj-*

³¹ Jan Lego ... 1906, cit. n. 8, pp. 349–350.

³² Sonja ŽITKO DURJAVA, Nagrobna plastika slovenskih akademskih kiparjev okrog leta 1900, *Zbornik za umetnostno zgodovino*, n. v. XXXIII, 1997, pp. 36–68.

³³ ŽITKO DURJAVA 1997, cit. n. 32, pp. 49–53.

³⁴ Ivan ŠUBIC, Cesarjev spomenik v Ljubljani, *Ljubljanski zvon*, XXIV/3, 1904, p. 158; Sonja ŽITKO-BAHOVEC, Spomeniška in arhitekturna plastika 19. stoletja na Slovenskem, *Zbornik za umetnostno zgodovino*, n. v. XI–XII, 1974–1976, pp. 102–103; Sonja ŽITKO, *Historizem v kiparstvu 19. stoletja na Slovenskem*, Ljubljana 1989, p. 60; Sonja ŽITKO, *Po sledih časa. Spomeniki v Sloveniji. 1800–1914*, Ljubljana 1996, pp. 76–77; Špelca ČOPČIČ, *Javni spomeniki v slovenskem kiparstvu prve polovice 20. stoletja*, Ljubljana 2000 (Edicija M'ars, 5), p. 255–259; Robert SIMONIŠEK, O nekaterih portretih Franca Jožefa I. na Slovenskem. Preliminarna študija, *Umetnostna kronika*, 32, 2022, pp. 24–26.

³⁵ Mateja BREŠČAK, Slovensko kiparstvo med letoma 1890 in 1920 s poudarkom na predstavitvi plastike iz zbirke Narodne galerije, *Slovenski impresionisti in njihov čas 1890–1920* (edd. Barbara Jaki – Andrej Smrekar – Mateja Breščak), Ljubljana 2008, pp. 208–209.

mo se (1903) prežema secesijsko mehka linija. Podobno se v strukturo podstavka mehko prelivajo svetlobni učinki leto kasneje nastale na boku ležeče ženske figure. Leta 1904 je v realistični maniri upodobil svojega krstnega botra Frana Levstika (1831–1887) in psihološko okarakterizirano dopasno figuro soustanovitelja Vesne slikarja in ilustratorja Gvidona Birollo (1881–1963).³⁶ Okoli leta 1905 je uveljavil modernistični slogovni koncept v celopostavni figuri svojega prijatelja slikarja Maksima Gasparija (1883–1980). *Poprsje Primoža Trubarja* (1907) je Peruzzi zasnoval v akademsko realistični maniri. Leta 1909, ko je živel v Ljubljani, je v klasicistično izgubljeni modelaciji in s poudarjeno findesièclovsko simbolistično vsebino izklesal marmorno skulpturo *Tožba*, kiparsko ponazoritev Gregorčičeve pesmi *Ujetega ptiča tožba*.³⁷ Dve leti zatem je napravil strogo klasicistični marmorni³⁸ portret žene Anke Peruzzi.³⁹

Leta 1910 se je Peruzzi preselil v Split, kjer je njegova ustvarjalnost postopoma usihala.⁴⁰ Posvečal se je pedagoškemu delu in kljub neprestani želji po vrnitvi v domovino, v težkih delovnih razmerah⁴¹ v Splitu ostal do smrti leta 1936.⁴² Peruzzi je leta 1925 po petnajstih letih bivanja v Dalmaciji v intervjuju poudaril, da si

³⁶ Karel Dobida je Birollov portret označil kot »eno najboljših umetnikovih del in odličen dokaz njegove tvornosti v najboljših mladostnih letih.« Karel DOBIDA, Svitoslav M. Peruzzi, *Mladika*, XVII, 1936, p. 354.

³⁷ HUDALES-KORI 1970, cit. n. 1, p. 183.

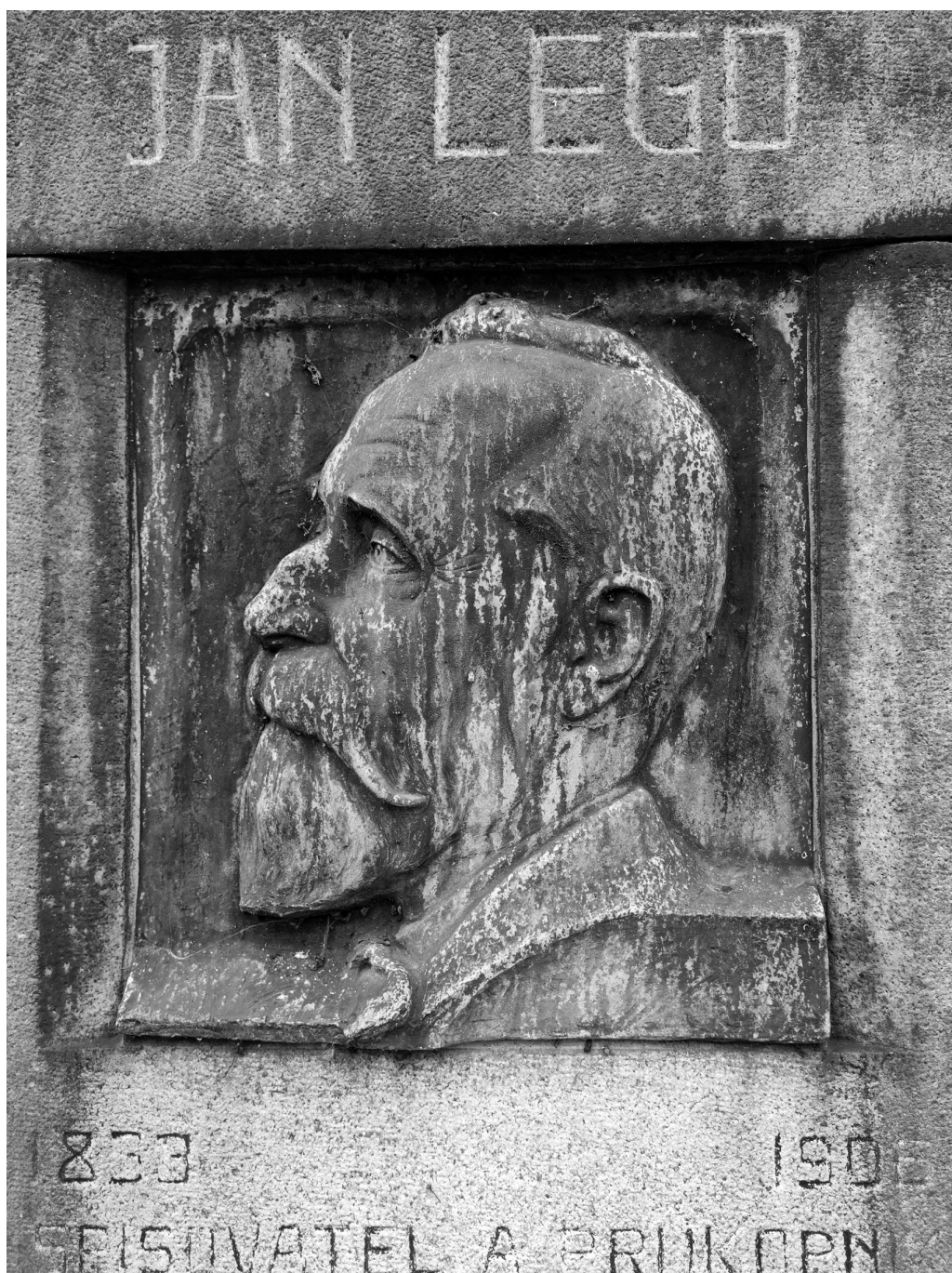
³⁸ Peruzzi je v intervjuju leta 1925 o uporabi materiala dejal: »Moj kiparski ideal je bil vedno delati v pristnem materialu. Kadar sem se odločil za kako delo, sem vedno ljubil smotrenost; slučajno nastale stvari so mi bile mrzle ter sem jih sovražil. Loteval sem se le takih nalog, ki po moji sodbi nekaj veljajo. To je vzrok, da sem bil vedno neizprosno sovražnik mavca.« Pri kiparju Peruzziju, *Jutro*, VI/201 [30. 8.], 1925, pp. 17–18.

³⁹ Tri leta pred Peruzzijevo smrtjo je Karel Dobida zapisal: »V vsem Peruzzijevem delu je očitno stremljenje po klasični preprostosti, strogosti in jasnosti. Kot idealističen tvorec rahlo v duhu ustaljene tradicije presnuje prirodne oblike svojega predmeta, dokler mu ne dá dokončne umirjene in harmonično zaključene, klasično lepe oblike.« DOBIDA 1933, cit. n. 4, p. 275.

⁴⁰ »[...] tuja okolica, v katero se ni mogel nikdar čisto vživeti, mu pa ni mogla nuditi prave duhovne pobude in notranjega zadoščenja. Zato je kmalu po prihodu v Dalmacijo njegova tvornost odnehala, ustvarjal je le še priložnostna dela in izvrševal redka manjša zasebna naročila, ker javnih pač ni dobival.« DOBIDA 1936, cit. n. 36, p. 354; Karel DOBIDA, In memoriam S. M. Peruzzi, *Ljubljanski zvon*, LVI/8, 1936, p. 488.

⁴¹ »Vse, kar dela in izvrši, se zgodi takorekoč mimogrede in skoraj kradoma. Kajti šola ga obremenjuje, razmere in oziri ga ovirajo.« Ivan ZOREC, Peruzzi. Kos potopisa, *Ljubljanski zvon*, XL/2, 1920, p. 83.

⁴² »Peruzzi je – stranac. Da je dober in marljiv učitelj in talent, tega ,berehini' niti ne vedo. Ne vedo in nočejo vedeti raditega ne, ker je pač stranac in ker si ne zna in noče delati puhle reklame, temveč skromno in tiho vrši svojo učiteljsko dolžnost ter ne sili na plan s svojo umetnostjo. Kipar Peruzzi si želi domov. Domovina bi samo pridobila, če bi se spet mogel brezskrbno in s toplo radostjo posvetiti umetnosti doma. ,Stranac' je dobil domotožje!« ZOREC 1920, cit. n. 41, p. 86.

5. Svetoslav Peruzzi, Nagrobni relief Janu Legu. Praga, pokopališče Olšanské hřbitovy

6. Svetoslav Peruzzi, Osnutek za nagrobnik Janu Legu. Ljubljana, Narodna galerija

želi vrnitve domov: »Stike z domovino vzdržujem potom korespondence s prijatelji. Zanima me vsak, posebno kulturni dogodek v Sloveniji, kamor bi se rad vrnil. Na dalmatinskih tleh se čutim odtrganega od pravega organizma in se ne morem udomačiti.«⁴³ Umrl je v Splitu, pokopan pa je v rodni barjanski zemlji, v Tomišlju pod Krimom.⁴⁴

Ob navedbah v literaturi, da je Peruzzi izdelal Legov nagrobnik, ki so ga postavili v Pragi, pa je bila le v Hribarjevih spominih navedena natančna lokacija Legovega groba.⁴⁵ Po iskanju se je izkazalo, da je pokopan na praškem pokopališču Olšanské hřbitovy.⁴⁶ Napis na nagrobniku se v prevodu glasi: *Jan Lego / 1833 1906 / pisatelj in pionir / češko-slovenske / vzajemnosti / in njegova soproga / Antonia Legova / družina Válova*.⁴⁷

V nagrobni plastiki 19. stoletja so bili zelo razširjeni portreti pokojnikov, predvsem v obliki portretnih reliefnih medaljonov, po prelomu stoletja je doprsni kip na podstavku postal samostojna plastika.⁴⁸ Legov nagrobnik krasi kvadratna bronasta plošča s plitvim portretnim reliefom pokojnika v levem profilu. Iz odločnih, a dobrohotnih obraznih potez upodobljenca z rahlo ukrivljenim nosom, urejeno brado ter brki in z nakazanimi gubami na čelu ter ob globoko udrtem očesu prepoznamo Peruzzijev izraziti realizem. Portret sodi med umetnikova zgodnja realistična dela in bistveno ne izstopa iz okvirov poznohistoristične nagrobne umetnosti. Ob obeh straneh stele je na kamnito držalo »obešen« bronast lovorjev venec z žalnim okrasnim trakom, ki se ob vznožju ovija čez laterno. Hrbtni del kamnitega nagrobnika je brez okrasja. Med Peruzzijevimi nagrobnimi spomeniki z začetka stoletja izstopa Legov, kot edini v zasnovi portretno zvestega reliefa. Poleg Legovega portreta za nagrobnik je napravil le Gregorčičevo portretno masko za njegov nagrobnik,⁴⁹ a delo naposled ni bilo uresničeno.

⁴³ Pri kiparju ... 1925, cit. n. 38, pp. 17–18.

⁴⁴ HUDALES-KORI 1970, cit. n. 1, p. 170.

⁴⁵ »Ko je idealni ta mož legel k večnemu počitku, pa smo se Slovenci – in med vsemi največ agilni Andrej Gabršček – potrudili, da se mu je na grobu na Olšanskem pokopališču postavil spomenik.« – HRIBAR 1983, cit. n. 16, p. 193.

⁴⁶ Jan Václav Lego (14. 9. 1833–17. 9. 1906), Olšanské hřbitovy, Praga, VI./10b/33, št. groba 150584081. Za posredovanje podatkov in fotografij se zahvaljujem Janu Máneku.

⁴⁷ *JAN LEGO / 1833 1906 / SPISOVATEL A PRŮKOPNÍK / ČESKO-SLOVINSKÉ / VZÁJEMNOSTI / A JEHO CHOŤ / ANTONIE LEGOVA / RODINA VÁLOVA*

⁴⁸ ŽITKO DURJAVA 1997, cit. n. 32, p. 54.

⁴⁹ Viktor STESKA – France STELÈ, s. v. Peruzzi, Svitoslav, *Slovenski biografski leksikon*, 6, Mrkun – Peterlin (ed. Franc Ksaver Lukman) Ljubljana 1935, p. 312; ŽITKO DURJAVA 1997, cit. n. 32, p. 53.

V kiparskem fondu Narodne galerije je hranjen mavčni osnutek nagrobnika s prepoznavnim portretnim reliefom Jana Lega. Delo je bilo v dokumentaciji Narodne galerije doslej napačno pripisano Ivanu Zajcu.⁵⁰ Spodnji del osnutka predstavlja nižji kvader, na katerem je v plitvem reliefu upodobljeno Legovo doprsje v levem profilu, oblečeno v suknjič. Ostre obrazne poteze bradatega moža predstavljajo odločnega in ponosnega človeka, vizionarja, zazrtega navzgor v ideale, kar je poudarjeno še z rahlo dvignjeno glavo. Zgornji del osnutka krasita levo moška in desno ženska glava, ki se s čelnim delom stikata. Njuna obraza sta resna in spokojna z zaprtimi očmi. Pod glavama z nakazanima vratovoma sta njuni desnici, ki se stikata. Oba protagonista sta tako močno miselno, duhovno, prijateljsko in ljubeče povezana. Zgornji in spodnji del osnutka nista organsko povezana in figuri neposrečeno in zdi se naključno dopolnjujeta vrh kvadra. Grobo odrezani pri vratovih in dodani roki učinkujeta nedomišljeno. Morda je to razlog, da se je Peruzzi odločil v končnem spomeniku omejiti le na portret pokojnika. Mogoče je tudi, da si je kipar zamislil končno izvedbo portreta z drugače zasnovanima figurama in celoto v kamnu in ne v bronu.

Bronasti relief, z izjemo okrajšave v doprsnem delu, ne odstopa od mavčnega osnutka. V končno izvedbo se kipar ni odločil vključiti zgornjega dela osnutka s simboličnima figurama, ki najverjetneje predstavljata prijateljstvo in trdno vez slovenskega in češkega naroda, za kar si je Jan Lego vse življenje prizadeval ali kakor so v *Učiteljskem tovarišu* zapisali ob njegovi sedemdesetletnici: »Slovincem je posvetil vse svoje življenje, in jim daroval celo svoje zlato slovansko srce, ne da bil pri tem manj ljubil svojo lastno domovino in svoj narod.«⁵¹

Največje zasluge za zbrana sredstva in organizacijo za Legov nagrobnik je imel učitelj, publicist, založnik, urednik in prevajalec iz češčine Andrej Gabršček (1864–1938),⁵² ki se je posvečal slovanski kulturi. Deloval je pri časnikarskih organizacijah, bil med ustanovitelji Slovanskega novinarskega društva v Pragi in leta 1908 poročal na vseslovanskem kongresu v Pragi. Svoje srečanje z Legom leta 1887 je v

⁵⁰ V fondu Narodne galerije je delo inventarizirano kot: Ivan Zajec, *Osnutek za nagrobnik z moško in žensko glavo in reliefom starčevske glave*, mavec, 96 x 59 x 29 cm, sign.: ni, Narodna galerija, inv. št. NG P 553.

⁵¹ SOLOVEJ 1903, cit. n. 15, p. 225.

⁵² »Svojo ljubezen so mu njegovi hvaležni slovenski prijatelji izkazali tudi po smrti, ko so na njegovem grobu postavili spomenik iz nabirk, organiziranih na pobudo njegovega prijatelja publicista Andreja Gaberščka.« J. K. STRAKATÝ, Jan Vaclav Lego, *Československo-Jihoslovanská Revue*, III/1, 1932, p. 321. Za prevod se zahvaljujem doc. dr. Jani Šnytovi. Za Gabrščka: s. v. Gabršček, Andrej, *Slovenski biografski leksikon. 2, Erberg – Hinterlechner* (edd. Izidor Cankar et al.), Ljubljana 1926, pp. 195–196.

knjigi *Goriški Slovenci* takole opisal: »Poročilo iz Trsta sem oskrbel jaz, ki sem bil takrat povsod zraven, na povabilo Jana Lega, s katerim sem bil že nekaj let v pismeni zvezi, a se je takrat nudila prilika, da se osebno spoznava. Ko sem se vrnil v Kobarrid, sem moral poslati Legu v Prago dva paleta po pet kil semena naših planinskih trav, da jih je razsejal po čeških lesih in livadah, češ: tako naj se zlijeta slovenska in češka flora. – Ali si morete misliti večjega idealista? In v duhu sem videval častitljivega Jana Lega, kako v turistovski srajci, gologlav in z zavihanimi rokavi, kakor Jakopičev ‚Sejalec‘, razsipa naše planinske trave po čeških logih in pri tem moli molitvico o slovinsko-češkem pobratimstvu.«⁵³

Peruzzijski nagrobni relief je bil poklon hvaležnih Slovencev češkemu prijatelju.

Viri ilustracij: OGOREK 1903, cit. n. 27, p. 199 (1); Jan Mánek (2–5); © Narodna galerija Ljubljana, foto Janko Dermastja (6)

⁵³ Andrej GABRŠČEK, *Goriški Slovenci. Narodne, kulturne, politične in gospodarske črtice. 1. knjiga. Od leta 1830 do 1900*, Ljubljana 1932, p. 254.

The Headstone for Jan Lego's Grave in Prague by Sculptor Svetoslav Peruzzi

SUMMARY

The basic monograph on the sculptor Svetoslav Peruzzi was written by Bojana Hudales-Kori and published in the *Zbornik za umetnostno zgodovino* (*Archives d'histoire de l'art*) in 1970. She dated his model for the headstone of Jan Lego to his Ljubljana period (ca 1908), but the work is not listed in the catalogue raisonné of the sculptor's oeuvre. The only mention of the work in the article is that, "At that time he made a model for the headstone of Jan Lego, a Czech who was a great friend of the Slovenes, and Slovenian students in particular. The headstone was set up in Prague."

Jan Lego (1833–1906), pioneer of the Czech–Slovenian mutuality, was born on 14 September 1833 at Lhota near Zbirov in Bohemia, and died on 17 September 1906 in Prague. In 1857, he found employment with the district court office in Kamnik, and the next year with the provincial government in Ljubljana, both in Slovenia. In 1860, he left for Trieste to work with the Provincial Government, from where he was moved to the Maritime Ministry in Vienna two years later. In 1872, he was summoned to work in the arsenal in Pula, today Croatia, after which he returned to Bohemia for good. He became a curator of copperplate engravings and sheet music in the Museum of the Kingdom of Bohemia. He helped develop music production in Slovenia and was one of the co-founders of organized forms of Slovene musical life. On his initiative, Slovene mountain trails began to be marked and he helped found mountaineering societies in both Czech and Slovenia, thus significantly contributing to the fostering of Czech–Slovenian contacts.

The sculptor Svetoslav Peruzzi completed the bronze decoration for Lego's headstone, which was erected in the Olšanské Hřbitovy cemetery in Prague. It is reasonable to date the setting of the stele to the year of Lego's death late in 1906 or in 1907, but yet without his portrait. The headstone was subsequently publicly unveiled "with a large attendance of Slovene guests" on 29 June 1911, whence it follows that the relief was only included in the headstone a few years after it had been drafted. The greatest credit for Lego's headstone went to Andrej Gabršček (1864–1938), a teacher, publisher, editor, and translator from Czech, who devoted himself to Slavic culture. The sculptural fund of the National Gallery of Slovenia house a plaster model of a headstone with an identifiable portrait relief of Jan Lego. The sculptor decided not to include in the final realization the upper part of the model with the heads of symbolic figures personifying the friendship and the strong bond between the Slovene and the Czech nations. The work has until now been erroneously attributed to Ivan Zajec in the National Gallery's documentation. Peruzzi's headstone relief was a present from grateful Slovenes to their Czech friends.

Avtorji / Authors

DR. MATEJA BREŠČAK

Narodna galerija
Puharjeva ulica 9
SI-1000 Ljubljana
mateja_brescak@ng-slo.si

BRIGITA JENKO

Tomšičeva 3
SI-6310 Izola
brigita.jenko@guest.arnes.si

DOC. DR. STANKO KOKOLE

Oddelek za umetnostno zgodovino
Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani
Aškerčeva 2
SI-1000, Ljubljana
stanko.kokole@ff.uni-lj.si

IZR. PROF. DR. FRANCI LAZARINI

Oddelek za umetnostno zgodovino
Filozofska fakulteta Univerze v Mariboru
Koroška cesta 160
SI-2000 Maribor
franci.lazarini@um.si

Umetnostnozgodovinski inštitut Franceta Steleta
ZRC SAZU
Novi trg 2
SI-1000 Ljubljana
franci.lazarini@zrc-sazu.si

RED. PROF. DR. PREDRAG MARKOVIĆ

Odsjek za povijest umjetnosti
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Ivana Lučića 3
HR-10000 Zagreb
pmarkovi999@gmail.com

TIM MAVRIČ, MAG.

Oddelek za aplikativno naravoslovje
Univerza na Primorskem
Fakulteta za matematiko, naravoslovje in informacijske tehnologije
Glagoljaška 8
SI-6000 Koper
tim.mavric@famnit.upr.si

MATEVŽ REMŠKAR

Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije
Območna enota Ljubljana
Tržaška cesta 4
SI-1000 Ljubljana
matevz.remskar@zvkd.si
matevz.remskar@gmail.com

DOC. DR. IVANA TOMAS

Odsjek za povijest umjetnosti
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Ivana Lučića 3
HR-10000 Zagreb
itomas@ffzg.hr

ASIST. DR. MIHA VALANT

Oddelek za umetnostno zgodovino
Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani
Aškerčeva 2
SI-1000, Ljubljana
miha.valant@ff.uni-lj.si

DR. TOMISLAV VIGNJEVIĆ

Znanstveno-raziskovalno središče Koper
Garibaldijeva 1
SI-6000 Koper

Sinopsisi / Abstracts

1.01 IZVIRNI ZNANSTVENI ČLANEK

Mateja BREŠČAK, Nagrobnik Janu Legu kiparja Svetoslava Peruzziја v Pragi

Ključne besede: Jan Lego, Svetoslav Peruzzi, nagrobna plastika, Praga, kiparstvo 19. in 20. stoletja na Slovenskem

Kipar Svetoslav Peruzzi (1881–1936) je izdelal nagrobnik Janu Legu (1833–1906), začetniku češko-slovenske vzajemnosti, ki so ga postavili na praškem pokopališču Olšanské hřbitovy. Postavitev nagrobnika lahko datiramo v leto Legove smrti konec leta 1906 oziroma v leto 1907, a takrat še brez portretnega reliefa. Nagrobni spomenik so »z veliko udeležbo slovenskih gostov« javno odkrili 29. junija 1911. Največje zasluge za Legov nagrobnik je imel učitelj, urednik in prevajalec Andrej Gabršček (1864–1938). V kiparskem fondu Narodne galerije je hranjen mavčni osnutek nagrobnika s prepoznanim portretnim reliefom Jana Lega. V končno izvedbo se kipar ni odločil vključiti zgornjega dela osnutka s simboličnima figurama, ki predstavljata prijateljstvo in trdno vez slovenskega in češkega naroda.

1.01 ORIGINAL SCIENTIFIC PAPER

Mateja BREŠČAK, The Headstone for Jan Lego's Grave in Prague by Sculptor Svetoslav Peruzzi

Keywords: Jan Lego, Svetoslav Peruzzi, tomb sculpture, Prague, 19th and 20th century sculpture in Slovenia

Sculptor Svetoslav Peruzzi (1881–1936) completed the bronze decoration for the headstone of Jan Lego (1833–1906), the pioneer of Czech–Slovene mutuality, which was erected in the Olšanské Hřbitovy cemetery in Prague. It is reasonable to date the setting up of the stele to the year of Lego's death, late in 1906, or in 1907, but yet without his portrait relief. The headstone was publicly inaugurated on 29 June 1911, "with a large attendance of Slovene guests." The greatest credit for Lego's headstone went to the teacher, editor and translator Andrej Gabršček (1864–1938). In the sculpture fund of the National Gallery of Slovenia, there is a plaster model of a headstone with an identifiable portrait relief of Jan Lego. The sculptor decided to omit in the final version of the model's upper part two symbolic figures personifying the friendship and the strong bond between the Slovene and the Czech nations.

1.01 IZVIRNI ZNANSTVENI ČLANEK

**Brigita JENKO, Pripravljalna slika za spomenik Nazariu Sauru v Kopru.
Neznano delo Uga Flumianija**

Ključne besede: Ugo Flumiani, spomenik Nazariu Sauru, Koper, Pokrajinski muzej Koper, Arduino Berlam, simbolično označevanje prostora

Članek želi osvetliti odkrito in v literaturi še neobjavljeno likovno delo tržaškega slikarja Uga Flumianija. Gre za pripravljalno sliko za spomenik koprskemu iredentistu Nazariu Sauru, ki jo hrani Pokrajinski muzej Koper. Na osnovi tega osnutka spomenika niso postavili. Drugi namen članka pa je branje te likovne podobe kot mikrozgodbinskega pričevanja iz leta 1920, ki osvetljuje petnajstletno genezo in postavitev spomenika leta 1935 v popolnoma novem duhu.

1.01 ORIGINAL SCIENTIFIC PAPER

**Brigita JENKO, Preparatory Painting for the Monument to Nazario Sauro
in Koper. Unknown Work by Ugo Flumiani**

Keywords: Ugo Flumiani, the monument to Nazario Sauro, Koper, Koper Regional Museum, Arduino Berlam, symbolic marking of space

The first and foremost aim of this article is to shed light on a figurative art piece by Trieste painter Ugo Flumiani that has hitherto eluded publication in the literature. Housed by the Koper Regional Museum, the piece at issue is a preparatory design for the monument to Nazario Sauro, a Koper irredentist. However, no monument was ever erected on the basis of that draft. A secondary purpose of the article is to present a reading of this figurative art piece as a micro-historical document from 1920, highlighting the monument's fifteen-year genesis and erection in 1935 in an entirely different spirit.

1.01 IZVIRNI ZNANSTVENI ČLANEK

**Stanko KOKOLE, Herodotove zgodbe in zagonetno »Venerino slavje«
Franca Kavčiča**

Ključne besede: Franc Kavčič (Francesco/Franz Caucig), antična književnost, profana ikonografija, »Venerino Slavje«, Herodot, boginja Milita, Gorica/Gorizia, Fondazione Palazzo Coronini Cronberg, Hans Rudolph Füessli

Članek obravnava neobičajno vsebino lavirane perorisbe Franca Kavčiča (Francesco/Franz Caucig [1755–1828]), ki jo hranijo v Gorici (Fondazione Palazzo Coronini Cronberg, inv. št. 2181) in predstavlja najbolj celovito ohranjeno likovno pričevanje o enem izmed slikarjevih izgubljenih platen, naslikanih na Dunaju med letoma 1787 in 1791. Hans Rudolph Füessli je leta 1801 prav to sliko nekoliko zavajajoče opisal kot »Tempel und Fest der Venus zu Melita«. Toda več povednih podrobnosti in še berljivi deli zabeležke z grafitnim svinčnikom (ki vsebuje formulacijo »di Venere Melitta«) na robu same risbe nam omogočajo, da Kavčičevo dejansko literarno predlogo zanesljivo prepoznamo v Herodotovem dokaj podrobnem poročilu o babilonskem čaščenju boginje Milite (*Zgodbe* 1.199). V Gorici rojenemu slikarju je bilo antično besedilo brez dvoma dostopno v italijanskem prevodu, ki ga je Giulio Cesare Becelli objavil leta 1733.

**Stanko KOKOLE, The Histories of Herodotus and the Enigmatic
"Feast of Venus" by Franc Kavčič (Francesco/Franz Caucig)**

Keywords: Franc Kavčič (Francesco/Franz Caucig), Classical literature, secular iconography, "Feast of Venus", Herodotus, goddess Mylitta, Gorizia, Fondazione Palazzo Coronini Cronberg, Hans Rudolph Füessli

The article discusses the elusive subject-matter of a line-and-wash drawing by Franc Kavčič (Francesco/Franz Caucig [b. 1755 – d. 1828]), now held in Gorizia (Fondazione Palazzo Coronini Cronberg, inv. no. 2181), which is the most complete surviving visual record of one of his lost canvas paintings executed in Vienna between 1787 and 1791. In 1801, Hans Rudolph Füessli rather misleadingly described that particular picture as "Tempel und Fest der Venus zu Melita." Yet, several telltale details, as well as Ksenija Rozman's groundbreaking publication of the still legible portions of a penciled marginal annotation (containing the phrase "di Venere Melitta") on the drawing sheet itself, facilitate the precise identification of Kavčič's literary source in Herodotus's descriptively evocative account of the Babylonian worship of the goddess Mylitta (*Histories* 1.199). The Classical text was no doubt accessible to the Gorizia-born painter in Giulio Cesare Beccelli's Italian translation of 1733.

Franci LAZARINI, Načrt Eda Mihevca za prenovo Ljubljanskega gradu

Ključne besede: Edo Mihevc, Ljubljanski grad, arhitektura, spomeniško varstvo, revitalizacija

Prispevek obravnava neuresničene načrte arhitekta Eda Mihevca za prenovo Ljubljanskega gradu, izdelane leta 1967. Projekt, ki do sedaj v strokovni literaturi ni bil analiziran, je predvideval prenovo in revitalizacijo gradu za muzejske, prireditvene, gostinske in turistične namene. Mihevčev načrt je nastal v precejšnji meri neodvisno od starejših Plečnikovih in Kobetovih zasnov, odlikuje pa ga precejšnja inovativnost na eni in velik odnos do arhitekturne dediščine na drugi strani, hkrati pa sposobnost prilagoditve potrebam sodobnega časa.

Franci LAZARINI, Edo Mihevc's Plan for the Renovation of Ljubljana Castle

Keywords: Edo Mihevc, Ljubljana Castle, architecture, monument protection, renovation

The article focuses on the unrealized plan for the renovation of Ljubljana Castle, designed in 1967 by one of the leading Slovenian modernist architects Edo Mihevc. The project, which so far has never been analysed, envisaged the Castle's reconstruction with museum, event, restaurant, and tourist activities in mind. Mihevc's plan was made relatively independently from the older designs of Plečnik and Kobe. His innovativeness is made clear on one hand, and his remarkable attitude towards architectural heritage on the other, along with his ability to adapt the historical monument to the needs of the modern time.

1.01 IZVIRNI ZNANSTVENI ČLANEK

Tim MAVRIČ, Poskus opredelitve arhitekturnega razvoja palače Barbabianca v Kopru

Ključne besede: Koper, Barbabianca, palača, barok

Proces postopne »agregativne« rasti plemiških arhitektur se kaže kot pogost pojav v urbanih središčih beneškega kroga, v Kopru je bil izpričan že pri palači Tiepolo-Gravisi. Podoben proces srečamo tudi pri palači Barbabianca, ki je bila ena izmed stavb v urbanem arealu, pripadajočem plemiški družini, ki je v Kopru živela med 16. in 18. stoletjem. Primerjava arhivskih virov z obstoječimi grajenimi strukturami kaže na serijo nakupov obstoječih starejših stavb v drugi četrtini 17. stoletja ter baročni gradbeni poseg v tretji četrtini stoletja, ki je vse stavbe povezal v enotno strukturo ter hkrati dosegel učinek monumentalnosti ter reducirano obliko tlorisa beneške palače.

1.01 ORIGINAL SCIENTIFIC PAPER

Tim MAVRIČ, An Attempt to Define the Architectural Development of the Barbabianca Palace in Koper

Keywords: Koper, Barbabianca, Palace, Baroque

The process of extending existing aristocratic architectural objects by constructing ways to connect them into a whole was a relatively common practice in Venetian urban centres along the Adriatic, as the example of Tiepolo-Gravisi palace in Koper shows. The Barbabianca Palace, which belonged to a noble family living in the town between the 16th and the 18th centuries, is a similar case. Archival and architectural research has shown that a series of purchases of pre-existing buildings in the second quarter of the 17th century, followed by a baroque building project in the third quarter. Besides displaying a monumental facade and a partial Venetian palace floor plan, the construction work connected all the former buildings into a unified aristocratic dwelling.

1.01 IZVIRNI ZNANSTVENI ČLANEK

Matevž REMŠKAR, Grafične predloge v delavnici Mojstra Trbojske Marije

Ključne besede: Mojster Trbojske Marije, Mojster E. S., poznogotsko kiparstvo, rezbarstvo, grafične predloge

Prispevek obravnava opus Mojstra Trbojske Marije z vidika uporabe grafičnih predlog. Poleg v literaturi že navedenih, lahko med kiparskimi deli, ki so pripisana temu solidnemu rezbarju, ne pa tudi ustvarjalnemu umetniku, in grafikami, med katerimi izstopajo tiste Mojstra E. S., najdemo še številne podobnosti. Grafične predloge so, kot kažejo obravnavani primeri, torej botrovale shemam in figuralnim tipom v kiparski produkciji delavnice Mojstra Trbojske Marije.

1.01 ORIGINAL SCIENTIFIC PAPER

Matevž REMŠKAR, Graphic Sources in the Workshop of the Master of the Trboje Madonna

Keywords: Master of the Trboje Madonna, Master E. S., late gothic sculpture, carving, printed templates

This paper discusses the work of the Master of the Trboje Madonna and his use of graphic templates. In addition to those already mentioned in the literature, there are many similarities between the works attributed to this not-very-creative artist and the prints he used, among which the prints of the Master E. S. stand out. Graphic templates, as shown with the discussed examples, were crucial for the schemes and figural types for the production at the workshop of the Master of the Trboje Madonna.

1.01 IZVIRNI ZNANSTVENI ČLANEK

Ivana TOMAS, Predrag MARKOVIĆ, Nov razmislek o gotski (Marijini) kapeli sv. Jakoba na Očuri

Ključne besede: gotika, kapela na Očuri, Hrvaško Zagorje, Ivaniš Korvin, Beatrica Frankapan, Juraj Brandenburg-Ansbach

Kapela sv. Jakoba na Očuri (prvotno posvečena Mariji) je eden od bolje ohranjenih gotskih spomenikov v Hrvaškem Zagorju. Namen članka je pokazati, da je bila kapela najverjetneje zgrajena kot romarsko zatočišče proti koncu 15. ali v začetku 16. stoletja. Kot možni naročniki gradnje so predlagani trije pomembni velikaši: Ivaniš Korvin, Beatrica Frankapan in Juraj Brandenburg-Ansbach.

1.01 ORIGINAL SCIENTIFIC PAPER

Ivana TOMAS, Predrag MARKOVIĆ, New Insights about the Gothic Chapel of St Jacob (Virgin Mary) on Očura

Keywords: Gothic, Očura chapel, Croatian Zagorje, John Corvinus, Beatrice Frankapan, George Brandenburg-Ansbach

St Jacob's Chapel (initially dedicated to the Virgin Mary) in Očura is a well-preserved monument of the Gothic period in Croatian Zagorje. This paper aims to demonstrate the unlikelihood of a pilgrimage edifice being constructed at the end of the 15th or in the first decades of the 16th century. Three prominent nobles will be suggested as potential patron(s) of the Očura chapel: John Corvinus, Beatrice Frankapan, and George Brandenburg-Ansbach.

1.01 IZVIRNI ZNANSTVENI ČLANEK

Miha VALANT, Štiri "Sensationsbilder" v Ljubljani

Ključne besede: Sensationsbilder, razstavljanje, Georg Conröder, Gabriel von Max, Nicolaus Lehmann, trg umetnin, umetnost 19. stoletja

Članek se osredotoča na razstavno prakso t. i. senzacijskih slik (*Sensationsbilder*). Šlo je za razstave ene same slike z bodisi izjemno vsebino bodisi znanim avtorjem, ki so potovale po različnih krajih po državi ali celo mednarodno. Ta praksa je bila v Avstriji še posebej razširjena v drugi polovici 19. stoletja. Razstave senzacijskih slik so v 70. in 80. letih 19. stoletja prišle tudi v Ljubljano. Razstavili so dve sliki s tematiko iz zgodovine Habsburške dinastije, ki sta jih izdelala slikarja Georg Conröder in Carl Otto, pa tudi dve religiozni deli pomembnega Münchenskega slikarja Gabriela Maxa.

1.01 ORIGINAL SCIENTIFIC PAPER

Miha VALANT, Four "Sensationsbilder" in Ljubljana

Keywords: Sensationsbilder, exhibiting, Georg Conröder, Gabriel von Max, Nicolaus Lehmann, art market, 19th century art

This article focuses on exhibiting so-called sensational paintings (*Sensationsbilder*). These were typically exhibitions of only one artwork with either an exceptional theme and/or famous author that travelled around different cities within one country or internationally. This practice was especially common in Austria in the second half of the 19th century. This kind of exhibition could also be found in Ljubljana in the 1870s and 1880s. Two such paintings were exhibited with themes from the history of the Habsburg dynasty, made by painters Georg Conröder and Carl Otto, along with two religious works from the famous painter Gabriel Max from Munich.

1.01 IZVIRNI ZNANSTVENI ČLANEK

Tomislav VIGNJEVIĆ, Od spomina na ustoličenje koroških vojvod do »kraljestva Sklavanije«. O nekaterih grbih slovenskih dežel v umetninah, povezanih z Maksimilijanom I.

Ključne besede: Maksimilijan I., grbi, slovenske dežele, Albrecht Altdorfer, renesansa

V članku obravnavam upodobitve grbov slovenskih dežel, ki so nastale za umetnine, povezane s cesarjem Maksimilijanom I. Obravnavana so tudi omembe teh grbov v besedilih. Tako je tukaj objavljen tudi kratek opis ustoličevanja koroških vojvod. Posebna pozornost pa je posvečena dvema upodobitvama »kraljestva Sklavanija«, in sicer v grafiki na *Slavoloku Maksimilijana I.* iz leta 1515, ki je delo Albrechta Altdorferja, in pa v delu tega istega slikarja v sklopu *Zmagoslavnega pohoda Maksimilijana I.* V dveh teh umetninah je z grbi ponazorjena izvirna zamisel o preoblikovanju Cesarstva in oblikovanju novih kraljestev, kot jo je narekoval cesar Maksimilijan I.

Tomislav VIGNJEVIĆ, From the Commemoration of the Carinthian Dukes' Enthronement to the "Kingdom of Sclavania". On Some Coats of Arms from the Slovene Lands in Artworks Related to Maximilian I

Keywords: Maximilian I, coats of arms, Slovene lands, Albrecht Altdorfer, renaissance

In this article, I discuss the depictions of the coats of arms of the Slovene lands that were created for artworks associated with Emperor Maximilian I. Textual references to these coats of arms are also discussed. Thus, a short description of the enthronement of the Dukes of Carinthia is also included. Particular attention is paid to two depictions of the 'Kingdom of Sclavania', namely the 1515 engraving on the *Arch of Honour* by Albrecht Altdorfer and the work by the same painter in the *Triumphal Procession of Maximilian I*. In these two works of art, the coats of arms illustrate the original idea for the Empire's transformation and the creation of new kingdoms as envisioned by the Emperor Maximilian I. These two works of art were ordered by the Emperor Maximilian I, and the coats of arms were used to represent the new kingdoms.
